

EU2013.LT

Euroopa kuriteoennetuse võrgustik

Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku töövahendite sari

nr 4

Võitlus perevägivalla vastu ELis – põhimõtted ja tavad

Projekti „Suund Euroopa ennetusalase eksperdikeskuse loomisele” raames – Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaat, detsember 2013, Brüssel

Rahaline toetus Euroopa Liidu programmist „Kuritegevuse ennetamine ja selle vastu võitlemine”
Euroopa Komisjon – siseasjade peadirektoraat

Võitlus perevägivalla vastu ELis – põhimõtted ja tavad

Eessõna

Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaadi avaldatud sarja neljandas töövahendite komplektis keskendutakse Leedu eesistumisaja ja 2013. aasta parimate praktikate konverentsi peateemale, milleks on „Perevägivalla ennetamine“. Töövahendite esimeses osas esitatakse ülevaade olemasolevatest poliitilistest ja seadusandlikest meetmetest ELis ja ELi liikmesriikides ning ka veidi üldteavet teemaga seotud andmekogumise ja ELi rahastamisprogrammide kohta. Teises osas keskendutakse headele ja paljutöötavatele praktikatele, mille esitasid 18 liikmesriiki, võisteldes 2013. aasta Euroopa kuriteoennetuse projekti auhinna eest. Erilist tähelepanu pööratakse mõningatele olulistele küsimustele, mis on perevägivalla juhtumitega sageli seotud ning mida käsitleti Rootsi, Belgia ja Horvaatia auhinnatud projektides. Hõlmatud teemad on järgmised: ohvriabi ja perevägivalla juhtumite uurimise sumbumine; mitme asutuse koostöö ja ahelmudel; varajane ennetus ja hariduse roll. Sellele järgneb kokkuvõtte parimate praktikate konverentsil (Vilniuses 11.–12. detsembril 2013) peetud aruteludest ning ka mõnedest asjakohastest järeldustest, mille sõnastasid neli Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaadi kutsel osalenud eksperti konverentsi viimases voorus. Lõpuks leiate töövahendite viimasest osast ülevaate kõigist Euroopa kuriteoennetuse auhinnale esitatud projektidest.

Nagu tavaliselt, on töövahendid kirjutatud inglise keeles ja need on saadaval Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaadi kodulehel, lingi Library all¹. Et aga tagada käesoleva dokumendi lai levik ja kasutatavus, on töövahendite teine osa tõlgitud Euroopa Komisjoni siseasjade ja tõlke peadirektoraadi toetusel ka mitmetesse ELi riikide keeltesse.

Õigusteave

Käesoleva publikatsiooni sisu ei pruugi kajastada ELi mis tahes liikmesriigi või Euroopa Liidu või Euroopa ühenduste asutuse või institutsiooni ametlikke seisukohti.

Autorid

Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaat koostöös Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigi Leeduga, 2013.

Euroopa kuriteoennetuse
võrgustiku sekretariaat

Waterloolaan / Bd. de Waterloo 76 1000, Brüssel, Belgia

Telefon: +32 2 557 33 30, faks: +32 2 557 35 23

eucpn@ibz.eu – www.eucpn.org

---

¹ www.eucpn.org.

Tänuavaldused

Käesolevad töövahendid on töötatud välja tihedas koostöös Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaadi² ja eesistujariigi Leedu tööruhma vahel, kes tegid ära oivalise töö 2013. aasta parimate praktikate konverentsi ja Euroopa kuriteoennetuse auhinnaürituse korraldamisel. Seetõttu oleme väga tänulikud Dalia Kedavičienėle ja kogu Leedu rühmale nende panuse, toetuse ja tagasiside eest.

Lisaks sooviksime tänada kõiki Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku riiklikke esindajaid, asendusliikmeid ja teadusasutuste kontaktpunkte nende pideva toetuse eest meie tööle, oma asjatundlikkuse jagamise ja teabe esitamise eest käesolevate töövahendite jaoks.

Samuti soovime eriliselt tänada nelja eksperti, kes olid valmis esinema parimate praktikate konverentsil ja juhtima selle eri tööruhmade seminare ning panustama käesolevate töövahendite sisusse ja järeldestesse: Anne Groenen (Thomas More Kempen, ülikooli kolledž, Belgia), João Lazaro (Portugali ohvriabi assotsiatsioon, Portugal), Chiara Sgarbi (Modena ja Reggio Emilia ülikool, Itaalia) ja John Kwaks (Euroopa Kriminaalhoolduse Organisatsioon (European Organisation of Probation, CEP)).

Samuti sooviksime avaldada tänu Frédérique Fastréle õigusküsimuste peadirektoraadi soolise võrdõiguslikkuse üksusest D2 ning Marijke Weewautersile Belgia naiste ja meeste võrdõiguslikkuse instituudist, kes jagasid lahkelt oma selle teemalist asjatundlikkust ning andsid tagasisidet ja tegid teemadokumendi kohta mõned väga kasulikud märkused.

Viimaks sooviksime tänada kõiki Euroopa kuriteoennetuse 2013. aasta auhinnaüritusel osalenuid. Nagu ka varasematel parimate praktikate konverentsidel ja Euroopa kuriteoennetuse auhinnaüritustel, oleme äärmiselt liigutatud kõigi osalejate pühendumusest oma tööle ja vaimustatud entusiasmist, millega nad seda päevast päeva teevad, ning nende valmidusest jagada oma kogemusi kolleegidega kogu Euroopast. Te olete tõepoolest uskumatu inspiratsiooniallikas kõigile, kes tegelevad perevägivalda ennetamise ja selle vastu võitlemisega. Aitäh!

Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaat

---

² Euroopa Liidu, Euroopa Komisjoni siseasjade peadirektoraadi programmi „Kuritegevuse ennetamine ja selle vastu võitlemine“ rahalisel toetusel.

Sisukord

2. OSA - Head ja paljutöötavad praktikad: parimate praktikate konverents ja Euroopa kuriteoennetuse auhind 5

1. Head ja paljutöötavad praktikad perevägivalda puhul – 2013. aasta Euroopa kuriteoennetuse auhinna teema ja esitatud projektide üldine ülevaade 6
  - 1.1. Kolm projekti pildil: ohvriabi ja perevägivalda juhtumite uurimise sumbumine; mitme asutuse koostöö ja ahelmudel; varajane ennetus ja hariduse roll 8
    - 1.1.1. Ohvrite toetamine ja perevägivalda juhtumite uurimise sumbumine 9
    - 1.1.2. Mitme asutuse koostöö ja ahelmudel 10
    - 1.1.3. Varajane ennetus ja hariduse roll 13
  2. 2013. aasta parimate praktikate konverentsi esialgsed järeldused 15

Tulevased probleemid perevägivalda ennetamisel – teadmiste vahetus Euroopa kuriteoennetuse võrgustikus 17

Muud huvipakkuvad (praktilise) teabe ja juhiste allikad 20

I lisa – Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku 2013. aasta parimate praktikate konverentsi järeldused 21

Järeldused 21

- Üldised järeldused 21
- Esmareageerimise taktikad ja kohustuslikud meetmed 22
- Vägivaldaohvrite sotsiaalse toetamise mehhanismid 23
- Lepitamine perevägivalda puhul 23
- Vägivaldse käitumise muutmise programmid ja nende mõju karistuse määramisel 24
- Riskihindamine ja selle mõju kaitse põhjendamisel 24

Soovitused perevägivalda ennetamiseks 25

- Üldised soovitused.....25
- Esmareageerimise taktikad ja kohustuslikud meetmed 26
- Vägivaldaohvrite sotsiaalse toetamise mehhanismid 27
- Lepitamine perevägivalda puhul 27
- Vägivaldse käitumise muutmise programmid ja nende mõju karistuse määramisel 28
- Riskihindamine ja selle mõju kaitse põhjendamisel 28

2. OSA – Head ja paljutöotavad praktikad: parimate praktikate konverents ja Euroopa kuriteoennetuse auhind

Parimate praktikate konverents korraldatakse iga aasta detsembris, tuues kokku vastava valdkonna töötajaid ja poliitikakujundajaid kogu Euroopast, et võimaldada neil oma kogemusi jagada.

Alates 2004. aastast on parimate praktikate konverents olnud seotud Euroopa kuriteoennetuse auhinnaga. Euroopa kuriteoennetuse auhinna võistluse eesmärk on avalikult tunnustada häid ja paljutöotavaid projekte kuriteoennetuse valdkonnas – hinnangu annab eri liikmesriikide ekspertidest koosnev žürii.

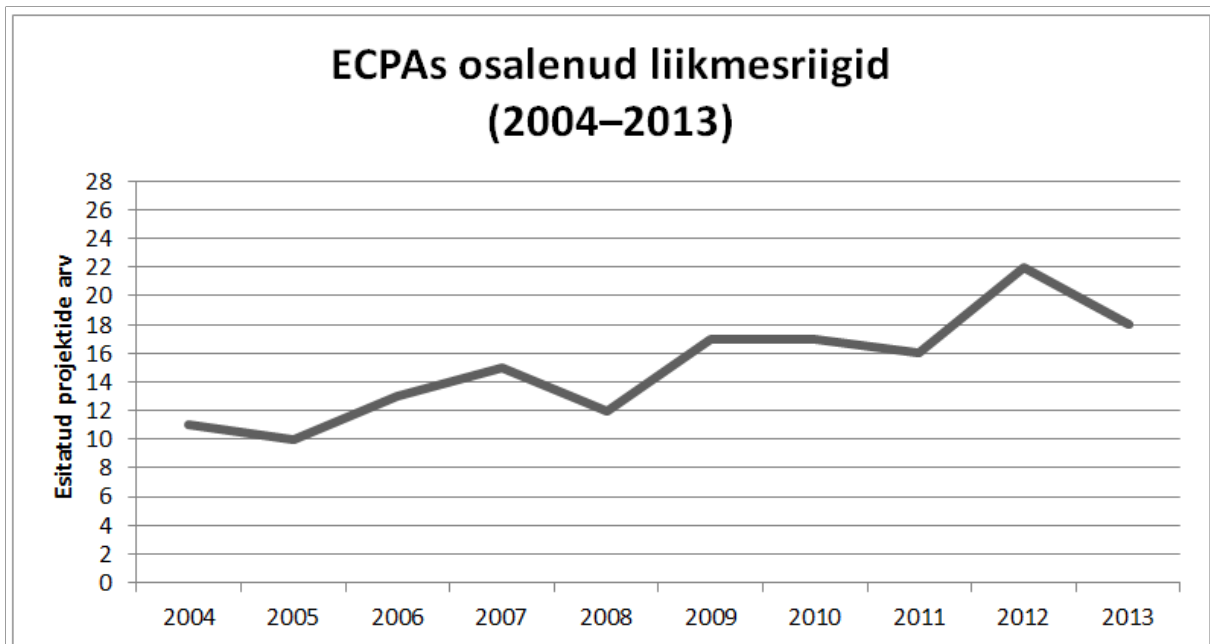
Euroopa kuriteoennetuse auhind on avatud kõigile liikmesriikidele, kellel on võimalik esitada mis tahes teemakohane projekt, algatus või meetmepakett, mida on edukalt rakendatud kuritegevuse ennetamiseks ja mis vastab järgmistele kriteeriumidele (Euroopa kuriteoennetuse võrgustik, 2013a)³:

- i. projektiga keskendutakse igapäevase kuritegevuse ja käesoleva publikatsiooni teemaks oleva kuritegevuse ohu ennetamisele ja/või vähendamisele.
- ii. Projekti on hinnatud ja see on saavutanud enamiku oma eesmärkidest. Tõendid mõju kohta kuritegevuse vähenemisele või turvalisuse suurendamisele on kaalukamad kui mis tahes muud tulemused.
- iii. Projekt on võimalikult suure ulatuses innovaatiline ning selles kasutatakse uusi meetodeid või lähenemisviise.
- iv. Võimaluse korral põhineb projekt partnerite vahelisel koostööl.
- v. Teiste liikmesriikide organisatsioonidel või rühmadel peab olema võimalik seda projekti korrata. Seetõttu peaksid esitatud projektid sisaldama teavet projekti rahaliste kulude, rahastamisallika, rakendusprotsessi ja asjakohaste allikmaterjalide kohta.

Joonisel 1 on toodud Euroopa kuriteoennetuse auhinnale (ECPA) esitatud projektide arv 2004. aastast.

---

³ EUCPN (2013a). Euroopa kuriteoennetuse auhinna andmise ja esitlemise eeskirjad ja menetlused, 2013. aasta juuni versioon. [<http://www.eucpn.org/pubdocs/ECPA%20RoP%202013.pdf>].

Joonis 1. Euroopa kuriteoennetuse auhinna konkursi osalejate arv aastas, 2004–2013

Allikas: Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku veebisait

Kuna igal aastal on osalejaid ligikaudu 150 üle kogu Euroopa, võib parimate praktikate konverentsi ja Euroopa kuriteoennetuse auhinna pidada väga kulutõhusateks vahenditeks, mis võimaldavad teistel samalaadsete probleemidega silmitsi seisvatel linnadel, omavalitsustel, riikidel ja organisatsioonidel kiiresti ja otseselt levitada häid kuriteoennetuse ideesid. Alates 2012. aastast on võitnud algatust autasustatud rahasummaga 10 000 eurot ja kaks järgmist auhinnalist kohta saavad kumbki 5000 eurot (Euroopa kuriteoennetuse võrgustik, 2013b)⁴. Euroopa kuriteoennetuse auhinnaga seotud täielikud protseduurireeglid saate alla laadida Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku veebisaidilt⁵.

1. Head ja paljutöötavad praktikad perevägivald puhul – 2013. aasta Euroopa kuriteoennetuse auhinna teema ja esitatud projektide üldine ülevaade

Aasta parimate praktikate konverentsi korraldas eesistujariik Leedu 11.–12. detsembril 2013 Vilniuses, Leedus. Üldteema oli „**Perevägivald ennetamine**”. Projektikutsetes, mis saadeti välja 2013. aasta juulis, määratleti perevägivald kui „*mis tahes ähvardava käitumise, vägivalda või väärkohtlemise (psühholoogilise, füüsilise, seksuaalse, rahalise või emotsionaalse) juhtum isikute vahel, kes on või on olnud intiimpartnerid või pereliikmed, olenemata soost või seksuaalsusest. Perevägivalda võib kogeda igaüks ja see võib esineda mis tahes liiki suhetes, olenemata vanusest, soost, rassist, seksuaalsusest, jõukusest ja geograafilisest asukohast*”.

Eesistujariik otsustas keskenduda kuuetele perevägivald teemaga seotud allteemale:

⁴ EUCPN (2013b). European Crime Prevention Network (EUCPN): Crime prevention activities at the EU, national and local level (Euroopa kuriteoennetuse võrgustik (EUCPN): kuriteoennetusala tegevus ELi, riiklikul ja kohalikul tasandil.) Euroopa kuriteoennetuse sekretariaadi väljaandes EUCPN Thematic Paper Series, nr 4, Brüssel: Euroopa kuriteoennetuse võrgustik. [http://www.eucpn.org/download/?file=EUCPN_Thematic_Paper_no4_EUCPN-Crime_prevention_activities_at_the_EU_national_and_local_level.pdf&type=8].

⁵ Vt: <http://www.eucpn.org/pubdocs/ECPA%20RoP%202013.pdf>.

1. vägivaldse käitumise muutmise programmid ja nende mõju karistuse määramisel;
2. vägivaldaohvrite sotsiaalse toetamise mehhanismid;
3. riskihindamine ja selle mõju kaitse põhjendamisel;
4. lepitamine perevägivalda puhul;
5. esmareageerimise taktikad ja kohustuslikud meetmed;
6. ohvrite kaitse õiguslikud meetodid ja tehnilised vahendid.

Projekti esitasid kokku 18 riiki – seni osavõtjate arvukuselt teine tulemus –, hõlmates neli kuuest ülalnimetatud allteemast: vägivaldse käitumise muutmise programmid, sotsiaalse toetamise mehhanismid, riskihindamine ja taktikad. Lisaks sellele jagasid mõned riigid täiendavaid perevägivaldaga seotud projekte – kokku 10.

11.–12. novembril 2013 tuli Euroopa kuriteoennetuse auhinna žürii kokku Vilniuses, Leedus, et hinnata selle aasta esitatud projekte. Nagu ette nähtud, koosneb žürii kuni kaheksast liikmest – mitte üle kahe igast järgmisest liikmesriigist: i) praegune ELi eesistuja, ii) eelmine ELi eesistuja ning iii) kaks järgmist eesistujat. Selle aasta žüriisse kuulusid:

- Leedust Evaldas Visockas ja Kristina Smirnova
- Iirimaalt Doncha O’Sullivan ja Trevor Noonan
- Kreekast George Halivopoulos ja Anastasia Chalkia
- Itaaliast Nicola Palmiero ja Isabella Mastropasqua

Žüriid juhatas Dalia Kedavičienė, Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaadi juhataja Leedu eesistumise ajal, ning teda toetasid Rosita Vanhauwaert ja Belinda Wijckmans Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaadist.

Käesolevate töövahendite 3. osas on esitatud teave kõigi Euroopa kuriteoennetuse auhinna esitatud projektide kohta. Järgmistes punktides vaadeldakse esiteks lähemalt kolme projekti, mida selle aasta žürii eriliselt esile tõstis.

1.1.Kolm projekti pildil: ohvriabi ja perevägivalda juhtumite uurimise sumbumine; mitme asutuse koostöö ja ahelmudel; varajane ennetus ja hariduse roll

Kuigi žürii leidis, et kõik projektid on tähelepanuväärsed, ja tunnustas nende pingutusi perevägivalda ennetamisel, eristusid kolm projekti žürii sõnul selgelt. Need olid järgmised:

2013. aasta Euroopa kuriteoennetuse auhinna võitnud projekt – Rootsi lähisuhtevägivalda keskus Projekti juhib Stockholmi linna sotsiaalteenuste osakond. Žürii tunnustas projekti teaduslikku lähenemisi, otsest keskendumist ohvrile ning lõimitud käsitusviisi. Projektil on selged ja konkreetset eesmärgid ja tagasihoidlik investeerimisvajadus, mis muudab selle teistes linnades ja piirkondades kergemini korratavaks. Välisel hindamisel leiti, et nende kohtuasjade arv, kus osales ka suhtevägivalda keskus, tõepoolest suurenes, mis näitab projekti tulemuslikkust.

Parima koostöö auhinna sai Belgia projekt „CO3”. Projekti juhib Antwerpeni provints ja linn. Kuigi see on praegu vaid katseprojekt ja näib olevat üsna kulukas, hindas žürii seda kui head näidet, kuidas saavutada perevägivaldaga töötavate talituste kooskõlastatus. Projekt on metodiliselt kindel, selle puhul on tehtud muljet avaldav probleemianalüüs ning selles keskendutakse lisaks ohvritele ja vägivalda toimepanijatele ka kogu perele. Tegemist on paljutöotava projektiga ja oleks huvitav selle tulemusi paari aasta pärast üle vaadata.

Horvaatia projekt „Elades vägivallata elu” sai parima varajase ennetuse auhinna. Seda projekti juhib siseministeerium, ÜRO arenguprogramm (UNDP) Horvaatias ja koostööd tehakse mõnede kohalike MTÜde ja valitsusega. Žürii hindas väga kõrgelt asjaolu, et selles keskendutakse varajasele ennetusele noorte inimeste seas. Selle projektiga püütakse muuta traditsioonilist suhtumist naistesse ning seega proovitakse välja murda

põlvest põlve kanduvast vägivalda tsüklist, mis on väga väärtuslik lähenemine. Kindlama tõendibaasi saamiseks projekti tulemuslikkuse ja mõju kohta oleks kasulik hankida veel teavet selle projekti tegeliku mõju kohta.

Üksikasjalikuma kirjelduse nii nende kui ka kõigi teiste esitatud projektide kohta leiab 3. osast või Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku veebisaidilt⁶.

Järgmistes punktides keskendume mõnedele olulistele küsimustele, mis on perevägivalda juhtumitega sageli seotud ning mida käsitleti Rootsi, Belgia ja Horvaatia auhinnatud projektides.

1.1.1. Ohvrite toetamine ja perevägivalda juhtumite uurimise sumbumine

Rootsi lähisuhtevägivalda keskus loodi perevägivalda ohvrite toetamiseks, politsei, sotsiaaltalituste ja prokuröri koostöö parandamiseks ning ohvritele enesekindluse andmiseks, et võimaldada neil esitada süüdistus ja toimetada oma kaebus läbi kriminaalkohtusüsteemi, mis tõenäoliselt annaks tulemuseks rohkem süüdistusi ja süüdimõistmisi. See viimane on perevägivalda juhtumite puhul sageli probleem: ohvrid ei soovi või ei suuda tegeleda kriminaalkohtusüsteemiga, mistõttu juhtumid „kaovad“ poolel teel. Sellele osutatakse kui juhtumi uurimise sumbumisele.

Lisaks sellele, et politseile ei teatata kõigist perevägivalda juhtumitest, on nende juhtumite puhul ka suur risk, et need ei läbi kogu kohtumenetluste protsessi. See võib olla põhjustatud ohvriga või süsteemiga seotud teguritest: näiteks sellest, kuidas käsitlevad kaebust politsei ning muud sotsiaal- ja õigusasutused, prokuratuuri ja kohtute otsustest või ka ohvrite eneste tehtud otsustest (Hester ja Westmarland, 2005⁷). Rootsi näitel lõpetati aastatel 2002–2006 enamik politseile teatatud perevägivalda juhtumitest tõendite ebapiisavuse tõttu, mis võib tähendada, et kas ohver ei soovi uurimises osaleda või pole tunnistajaid või dokumenteeritud vigastusi jne. Ohvrite kaitsmist ning vägivaldlatsejate süüdistamist ja karistamist, aga ka heidutamist ning korduva ohvrustamise ennetamist silmas pidades saab kergesti järeldada, et uurimise sumbumine on suurim probleem kõigile, kes on seotud kriminaalkohtusüsteemiga.

Küprose eesistumise ajal 2012. aastal oli perevägivalda juhtumite erosiooniga (*attrition*) tegelemine üks prioriteete. Valmistades ette politsei parimate praktikate ELi käsiraamatut erosioonist ehk kriminaalasjade menetlusest väljakukkumise ja süüdimõistva kohtuotsuseni mittejäädumise ülesaamiseks perevägivalda juhtumite puhul (EU Handbook of best police practices on overcoming attrition in domestic violence cases, Euroopa Liidu Nõukogu, 2012a⁸; 2012b⁹), koostas Küprose politsei aruande (Pavlou, Zobnina ja Veis,

⁶ Vt: <http://www.eucpn.org/eucp-award/entries.asp?year=2013>.

⁷ M. Hester ja N. Westmarland (2005). Tackling Domestic Violence: effective interventions and approaches, Home Office Research Study 290, London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate.

⁸ Euroopa Liidu Nõukogu (2012a). Council Conclusions on Combating Violence Against Women, and the Provision of Support Services for Victims of Domestic Violence (nõukogu 6. detsembri 2012. aasta järeldused naistevastase vägivalda vastu suunatud võitluse ja perevägivalda ohvritele tugiteenuste osutamise kohta). [http://www.consilium.europa.eu//uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/134081.pdf].

⁹ Euroopa Liidu Nõukogu (2012b). Draft European Union handbook of best police practices on overcoming attrition in domestic violence cases (Euroopa käsiraamatu projekt politsei parimate praktikate kohta uurimise sumbumise vältimiseks perevägivalda juhtumite puhul), 12719/2/12 REV 2 ENFOPOL 239.

2012¹⁰), mis sisaldas ulatuslikku ülevaadet kirjandusest ning mitmete ELi riikide olemasolevate strateegiatega ja heade praktikatega analüüsi. Selle aruande ja käsiraamatu kohaselt on kõige paljutöötavamatel ja edukamatel sekkumistel ohvrite koostöö parandamiseks ja uurimise sumbumise vähendamiseks palju samu jooni, mida leidub ka Rootsi lähisuhtevägivalla keskuse projektis – need on esitatud allolevas tabelis 2.

Küprose politsei aruanne	Rootsi lähisuhtevägivalla keskus
Perevägivalla juhtumite käsitlemises osalevate asutuste koostöö (mitme asutuse koostöö)	Lähisuhtevägivalla keskus kujutab endast ühenduslülina avaliku sektori asutuste, peamiselt politsei, sotsiaaltalituste ja prokuratuuri vahel, aga ka ohvri ja asutuste vahel
Ohvri turvalisusele suunatud lähenemisviis , et tagada esmajoonelise ohvri turvalisus kogu protsessi jooksul ja seega ka suurendada ohvri valmisolekut teha koostööd kriminaalkohtusüsteemiga	Lähisuhtevägivalla keskus toetab ohvrit viie nõustamiseaastaga, pakkudes kohest psühhosotsiaalset toetust; ohvri võimaldatakse kontakteeruda sotsiaaltalituste ja tervishoiuasutustega, dokumenteerida vigastused, saada majutust varjupaigas ja kohtuda politseiga
Juhtumipõhine individuaalne lähenemine (nt võttes arvesse majanduslikke, kultuurilisi ja etnilisi erinevusi), mitte ei kohaldata põhimõtet „kõigile ühe mõõdupuuga“	Ohvritega võetakse ühendust 48 tunni jooksul pärast seda, kui sotsiaaltöötaja, kes kuulab tähelepanelikult ära nende olukorra ja reageerib sellele, on süüteoost – partneripoolsed või auga seotud vägivallaktid – politseile teatanud
Menetluste läbipaistvus , näiteks andes isikutele aegsasti teavet nende juhtumi kohta ja teavitades neid nende õigustest	Nõustamiseaastatel pakub lähisuhtevägivalla keskus teavet kohtumenetluse kohta ja annab politsei kontaktandmed ning tutvustab põhjalikult politsei, prokuröride ja kohtute tööd
Ohvrite kaasamine ja nende vajadustele vastamine võimalikult suure ulatuses	Nõustamiseaastatel kasutatakse tõendipõhiseid ja lahendusele suunatud töömeetodeid. Seansidel kaasatakse ohvrit, pannes neid tundma, et nad on osalised nendega toimivate muutuste protsessis, ja aidates neil koguda vastuhakkamisest rääkides jõudu, selle asemel et vaadelda neid passiivsete ja nõrkadena

Tabel 2. Küprose politsei aruandes välja selgitatud edukate sekkumiste põhijooned (ELi nõukogu, 2012b: 13), mis seostuvad Rootsi 2013. aasta Euroopa kuriteoennetuse auhinna esitatud projektiga

¹⁰ S.E. Pavlou, A. Zobnina ja Veis (2012). Overcoming attrition in domestic violence cases (provisional edition), (Uurimise sumbumise vältimine perevägivalla juhtumite puhul (esialgne väljaanne)), Nicosia: Küprose politsei peakorter. [[http://www.eucpn.org/download/?file=Attrition_Report\(Provisional\)_Veis_C_CyPol.pdf&type=8](http://www.eucpn.org/download/?file=Attrition_Report(Provisional)_Veis_C_CyPol.pdf&type=8)].

Rootsi lähisuhtevägivalla keskuse projekti välistest hindamistest nähtus, et 42 protsenti lähisuhtevägivalla keskuse juhtumitest viis süüdistuse esitamiseni, võrreldes kõigest 24 protsendiga juhtumitest, kui asjaga ei olnud seotud lähisuhtevägivalla keskus. Lisaks oli suhtevägivalla keskusest toetust saanud ohvrite tagasiside väga hea ning koostöö politsei, sotsiaaltalituste ja prokuröride vahel paranes.

1.1.2. Mitme asutuse koostöö ja ahelmudel

Samamoodi nagu Rootsi lähisuhtevägivalla projekt, põhineb Belgia projekt CO3 mitme asutuse koostööl, ühendades kohalike haldusasutuste (st Antwerpeni linna ja provintsi), politsei ja kohtute ning sotsiaaltalituste tegevuse. Aga CO3 astub sammu edasi oma tervikliku või lõimiva lähenemisviisiga ning organisatsioonide ülese koostöö loomisega, mis läbi seatakse esikohale klient. Tegemist on kliendile suunatud organisatsiooniga, mis hõlmab 3 partnerit (**C**lient-oriented **O**rganisation involving **3** partners – CO3).

Loomulikult puudutab perevägivald eri valdkondi ja teenistusi: tervishoid, kohtud, hoolekanne jne. Mitme asutuse koostöö sisseseadmine perevägivallaga võitlemiseks sai alguse ideest, et hästi korraldatud partnerlusega on võimalik saavutada rohkem kui igal organisatsioonil omaette (Wyckmans jt, 2012¹¹). Koostööd tehes ületavad üksikud organisatsioonid või talitused piire, mis võib viia uue arusaamiseni, aga võib samas tekitada ka probleeme, eeskätt näiteks kriminaalkohtusüsteemi ja hoolekandetalituste eesmärkide ja aluspõhimõtete ühitamisel või ressursside jaotamisel (Hague, 1997¹²; Rosenbaum, 2002¹³; Verhoeven jt, 2007¹⁴).

Et tagada selliste partnerluste tõhus ja tulemuslik toimimine, ollakse arvamusel, et koostöö peab oma laadilt olema siduvam kui pelgalt mitteametlik teabevahetus hajusas võrgustikus (Logar, 2006¹⁵). Nende tihedamate (siduvate) seoste loomiseks ja töö koordineerimiseks kõigi asjaomaste partneritega on võetud kasutusele ahelmudel.

Ahelnudeli idee seisneb selles, et eri partnerite tööprotsessid sobitatakse ja suunatakse ühise eesmärgi saavutamisele nii, et koostöö keskmes on klient. Nagu osutavad Wyckmans jt (2012), innustatuna Logari (2006) ja Cropperi jt (2008)¹⁶ tööst, võib koostöö intensiivsus ulatuslikult varieeruda, olenevalt viisist, kuidas lõimitakse üksikuid meetmeid ning kuidas jagatakse ressursse ja vastutust tulemuste eest. Intensiivsuse alusel eristavad autorid nelja liiki osalemist töös (2012: 52-53):

- **Koostöö:** talituste/organisatsioonide mitteametlik hajus võrgustik, meetmed ei ole lõimitud ning ressursid ja vastutus ei ole jagatud.
- **Koordineerimine:** samuti vabatahtlik võrgustik, kus probleemid on ühiselt kindlaks määratud ning tegevus lõimitakse organisatsiooni tasandil. Ressursse

¹¹ D. Wyckmans, J. Goedee ja S. van Sommeren (2012). *Form a chain, break the circle – A phased entry plan for successful multi-agency collaboration in tackling domestic violence*, Hasselt: the Executive of the Provincial Council of Limburg.

¹² Hague, G. (1997). Smoke screen or leap forward: interagency initiatives as a response to domestic violence. *Critical Social Policy*, 17(53), lk 93-109.

¹³ Rosenbaum, D. (2002). Evaluating multi-agency anti-crime partnerships: theory, design, and measurement issues. *Crime Prevention Studies*, 14, lk 171-225.

¹⁴ B. Verhoeven, G. Vanderstraeten ja K. De Groof (2007). Samenwerking tussen CAW, politie en justitie. De Groof, K. & T. De Gendt (toimetajad), *Kans op slagen – Een integrale kijk op geweld in gezinnen*, Leuven: LannooCampus. [üksnes hollandi keeles].

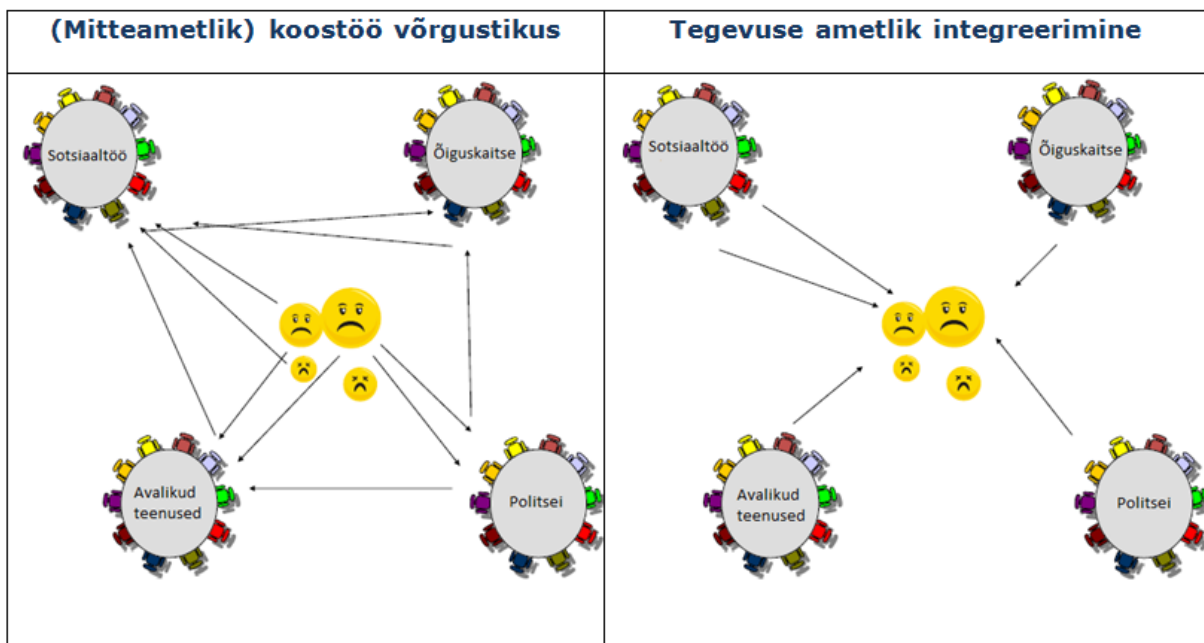
¹⁵ Logar, R. (2006). *Bridging gaps: From good intentions to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation to tackling domestic violence*, Vienna: WAVE Coordination Office.

¹⁶ Cropper, S., M. Ebers, C. Huxam ja P. Smith Ring (2008). *Introducing Interorganizational Relations* (eds.). *The Oxford Handbook of Inter-Organizational Relations*, Oxford: Oxford University Press.

hallatakse siiski eraldi ja mitte tingimata ei esine jagatud vastutust. Seda liiki koostöö näitena nimetatakse Hollandi turvamaju (*Veiligheidshuizen*).

- **Ühistöö:** ametlikum ja kaugeleulatavam võrgustik, millel on kokkulepitud tegevuskava ja kollektiivsed eesmärgid. Ressursid ja vastutus on enamasti jagatud.
- **Integratsioon:** ametlik võrgustik, millel on uus ühine struktuur, mis teeb igapäevast koostööd, millel on ühine eesmärk, lõimitud meetmed, ühised ressursid ja vastastikune vastutus tulemuste eest. Osutatud näited on MARACs (Ühendkuningriik) (vt ka: Robinson, 2006),¹⁷ perekondade õigusabi keskused (USA, Ühendkuningriik) ja CO3 (Belgia).

Projektis CO3 alustavad eri partnerid ühisest tegevuskavast, mille keskmes on perekond. Selle asemel et „klient“ (praegusel juhul perekond) peaks käima ühest organisatsioonist teise, mis tähendab, et igas organisatsioonis tuleb korrata sissejuhatusvestlust ja -menetlust, keskendutakse mitme asutuse partnerluses tervikuna perekonnale ja kogu tegevusahela algatamiseks piisab ühest juhtumit avavast vestlusest. Seda illustreerib hästi all olev joonis 2.

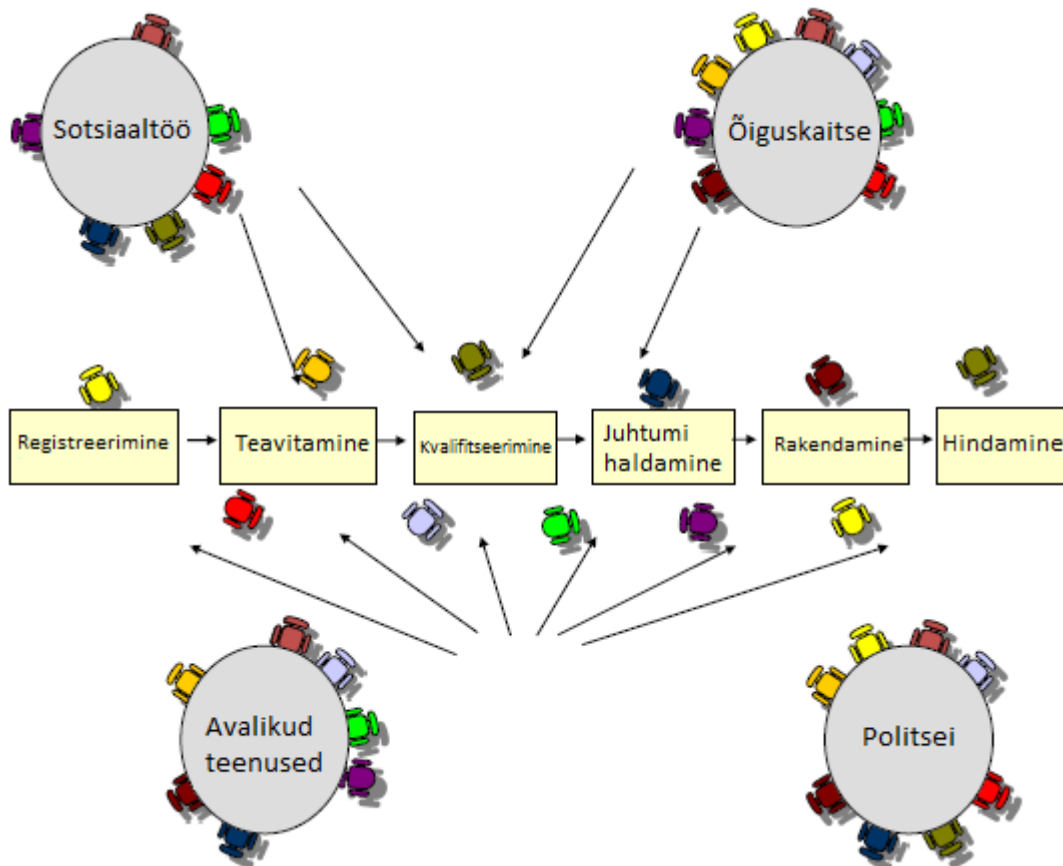

Joonis 2. Mitteametlik talitustevaheline koostöö vs. lõimitud kliendikeskne lähenemisviis

¹⁷ Robinson, A.L. (2006). Reducing repeat victimization among high-risk victims of domestic violence. The benefits of a coordinated community response in Cardiff, Wales. *Violence Against Women*, 12(8), lk 761–788. Lisateavet MARACsi kohta on saidil http://www.caada.org.uk/marac/Information_about_MARACs.html.

Allikas: CO3 esitlus parimate praktikate konverentsil, 12. detsember 2013¹⁸

Nagu osutatud, tähendab ahelmudel, et kui teatatakse perevägivalda juhtumist, juhindub töörühma tegevus ühisest tööprotsessist. Nagu näidatud joonisel 3 (allpool), on projekti CO3 puhul paigutatud eri meeskondade liikmed füüsiliselt kokku ning partnerluse tugevdamiseks ja tõhususe ning tulemuslikkuse suurendamiseks kasutatakse ühist registreerimisvahendit.

Joonis 3. CO3 ahelmudel

Allikas: CO3 esitlus parimate praktikate konverentsil, 12. detsember 2013¹⁹

Nagu jooniselt 3 nähtub, on kogu töörühm alates juhtumist teatamise hetkest kaasatud teabe töötlemisse, probleemi ja riski hindamisse, tegevuskava väljatöötamisse ja rakendamisse, asetades rõhu asjassepuutuva perekonna tugevatele külgedele ning sekkumiste mõju hindamisele. Protsessis määratakse eraldi juhtumihaldur, kes jälgib juhtumit tähelepanelikult.

Praegu on CO3 veel katsetapis. Mõjuhinnang tehakse 2014. aasta jooksul.

1.1.3. Varajane ennetus ja hariduse roll

Horvaatia projektiga „Elades vägivaldeta elu” soovitakse jõuda noorte 13–14aastaste teismelisteni interaktiivsete töötubade kaudu koolides, aga ka läbi kontseptuaalsete kunstiprogrammide ja interaktiivsete noortearutelude. Lisaks hõlmab projekt üldist

¹⁸ Terve esitluse vaatamiseks klõpsake linki http://www.eucpn.org/download/?file=2013_ECPA_PPT_BE.pdf&type=18.

¹⁹ Terve esitluse vaatamiseks klõpsake linki http://www.eucpn.org/download/?file=2013_ECPA_PPT_BE.pdf&type=18.

teadlikkuse tõstmise kampaaniat, kus osalevad kohaliku kogukonna juhtivad isikud ja kuulsad kunstnikud. Projekti eesmärk on luua vägivallatuse ja sallivuse kultuur, jagades teadmisi vägivalla põhjuste ja tagajärgede kohta ning selgitades, milliseid samme tuleb astuda, kui seistakse silmitsi vägivalla või negatiivsete vahejuhtumitega. Samuti tegeldakse projektis inimestevaheliste suhetega isikliku ja vägivallata kaasamise abil, et ennetada vägivalla edasikandumist põlvest põlve.

Uuringust nähtub, et esmase ennetuse programmid hariduses võivad aidata muuta suhtumist, suurendada vastupanuvõimet ja anda suuniseid tervete suhete loomiseks (Hester ja Westmarland, 2005²⁰; Gadd jt, 2013²¹). Seega leiab üldist tunnustamist nende programmide olulisus ning roll, mis haridussüsteemil võib olla naistevastase ja perevägivalla sotsiaalse aktsepteeritavuse vähendamisel. Näiteks oma *järeldustes naistevastase vägivallaga võitlemise ning vägivalla ohvritele tugiteenuste pakkumise kohta*²² kutsus Euroopa Liidu Nõukogu Euroopa Parlamenti, Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles „[pöörama] tähelepanu naistevastase vägivalla esmatasandi ennetusele, muu hulgas tunnustades haridussüsteemi rolli ühe esmase sotsialiseerumise allikana ning peamise praktikate ja kultuuri- ja sotsiaalsete normide edastajana. Sellistel normidel võib olla ka negatiivseid elemente, näiteks soolised stereotüübid ja jäigad soorollid, mis soodustavad naistevastase vägivalla teket“. Sageli keskendutakse koolipõhistes programmides teismeliste suhte- või kohtamiste vägivallale. Need programmid on töötatud välja, et aidata noorukitel luua terveid partneritevahelisi suhteid ning vältida vägivalla mudeleid, mis võivad kanduda täiskasvanuikka (De La Rue jt, 2013²³). Suhtevägivalla varajase (esmase ja teisese) ennetuse programmid läbi hariduse võivad aga märkimisväärselt varieeruda ja nende (pikaajalist) mõju pole alati kerge mõõta või pole see veenev (vt nt Fellmeth jt, 2013;²⁴ WHO, 2009²⁵). Selliste varajase ennetuse programmide noori osalejaid tuleb jälgida üsna mitme aasta jooksul, et oleks võimalik öelda, kas need programmid on või ei ole olnud tulemuslikud (perese) vägivalla vähendamisel, ning sageli need andmed puuduvad (Wolfe ja Jaffe, 1999²⁶).

Ühendkuningriigis alustatud projektiga *From Boys to Men*²⁷ („Poistest meesteks“), mida rahastab majandus- ja sotsiaaluuringute teadusnõukogu, püütakse uurida, mida saab teha, et vähendada nende noorte meeste arvu, kellest saavad perevägivalla toimepanijad (Gadd jt., 2013). Tuginedes ligikaudu 1200 uuringule, mis käsitlesid 13–14aastaseid isikuid, leidsid teadlased, et nii poiste kui ka tüdrukute puhul esines märkimisväärne seos suhtevägivalla ohvriks või toimepanijaks olemise ja kunagi peres oma vanemate vahelise vaimse ja/või kehalise vägivalla tunnistajaks olemise vahel (Fox jt, 2013²⁸). Teisisõnu –

²⁰ M. Hester ja N. Westmarland (2005). *Tackling Domestic Violence: effective interventions and approaches*, Home Office Research Study 290, London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate.

²¹ D. Gadd, C.L. Fox, M.-L. Corr, I. Butler ja J. Bragg (2013). *From boys to men project: overview and recommendations*. [<http://www.boystomenproject.com/wp-content/uploads/2013/10/Recommendations.pdf>].

²² Vastu võetud 6. detsembril 2012,

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/134081.pdf.

²³ L. De La Rue, J.R. Polanin, D.L. Espelage, T.D. Pigott (2013). *School-based Interventions to Reduce Dating and Sexual Violence: A Systematic Review*, The Campbell Collaboration.

²⁴ G.L.T. Fellmeth, C. Heffernan, J. Nurse, S. Habibula ja D. Sethi (2013). Educational and Skills-Based Interventions for Preventing Relationship and Dating Violence in Adolescents and Young Adults, *Campbell Systematic Reviews*, 2013: 14.

²⁵ World Health Organization (WHO) (2009). *Violence prevention the evidence – Promoting gender equality to prevent violence against women*. Geneva: World Health Organization.

²⁶ D.A. Wolfe ja P.G. Jaffe (1999). Emerging strategies in the prevention of domestic violence, *The Future of Children – Domestic Violence and Children*, 9(3), lk 133–144.

²⁷ Lisateavet leiate saidilt <http://www.boystomenproject.com/>.

²⁸ C.L. Fox, M.-L. Corr, D. Gadd ja I. Butler (2013). Young teenagers' experiences of domestic abuse. *Journal of Youth Studies*, lk 1–17.

nende vastu, kes sattusid ohvriks suhtes, oli pandud kuritegu toime suurema tõenäosusega, võrreldes ohvriks mitte sattunutega, ja need, kes olid olnud peresisese vägivalda tunnistajaks, teatasid suurema tõenäosusega, et on oma suhtes kas ohvrid või vägivaldlatsejad, võrreldes nendega, kes ei olnud kunagi peres vägivalda tunnistajaks olnud. Lisaks nähtus tulemustest, et täiskasvanud asjatundjatelt abi otsimine – kas ohvrite, toimepanijate või tunnistajatena – oli märkimisväärselt keeruline, eelkõige poiste puhul.

Veel ühes ELi projektis, mida rahastati programmist Daphne III, uuriti Ühendkuningriigi, Prantsusmaa ja Hispaania koolides noorte eri sihtrühmades – vanuses 10–11 aastat ja 13–14 aastat – rakendatud peresisese väärkohtlemise ennetamise haridusprogramme (Fox jt, 2014²⁹). Esimesed tulemused näitasid, et tähelepanu tuleb pöörata kolmele tähtsale komponendile: i) programmi sisu, ii) õpetamismeetodid ja iii) haridustöötajad/korraldajad. Nende Ühendkuningriigi sihtrühmade tulemuste põhjal tegid teadlased järgmised esialgsed järeldused:

- **programmi sisu:** haridustöötajad peaksid teadma, et suurem teadlikkus probleemist ja sellest parem arusaamine on erinevad asjad. Samuti tuleks pöörata tähelepanu sooga seotud möödarääkimisele. Näiteks kui rõhutada, et mehed on vägivaldlatsejad ja naised ohvrid, võib see viia poiste kõrvalejätmisseni. Sooga seotud probleeme tuleb käsitleda hoolikalt ja läbimõeldumalt.
- **Õpetamismeetodid:** vältida tuleks lähenemisviisi „kõigile ühe moodsuga“. Programmid peaksid rohkem vastama rühma kuuluvate (üli)õpilaste vajadustele ja kogemustele.
- **Programmi juhtiv(ad) isik(ud):** õpetajad – tihedas koostöös kogu kooli ja väliste organisatsioonidega – näivad olevat programmi juhtimiseks kõige paremal positsioonil, kuivõrd neil on enesekindlust ja oskusi seda tulemuslikult teha ning tulla toime ebamugavusega, mida rühm võib tunda.

Horvaatia projektis „Elades vägivaldta elu“ käsitletakse mõningaid käesolevas punktis nimetatud probleeme. Projekt hõlmab nii üldist teadlikkuse suurendamist tugeva meediaesituse ja tuntud inimeste kaasamise kaudu kui ka otsest ennetustööd noorte teismelistega dünaamiliste ja interaktiivsete töömeetodite abil, millega kaasatakse teismelisi eri viisil:

- **interaktiivsed töötoad koolis** – politsei, MTÜde ja ÜRO arenguprogrammi eestvedamisel tihedas koostöös õpetajate ja haridustöötajatega.
- **Kontseptuaalne kunstiprogramm**, mis seisneb teemakohastes näidendites ja teatris, kus teismelisi õpetatakse mõtlema uuel ja harjumatul viisil, ning etenduskunsti ja otsese suhtlemise abil näitlejatega või muusika ja laulude abil, et ergutada positiivset suhtumist.
- **Interaktiivne arutelu** küsimuste üle nagu vägivaldatus, sallivus ja diskrimineerimine, sealhulgas esseede kirjutamine vägivalda ja sellega tegelemise teemal, arutelud, mille käigus ergutatakse kriitilist mõtlemist, ning kohtumised politsei ja teiste võimuesindajatega, rahvusvaheliste ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega, et kaasata teismelisi aktiivselt laiemasse kogukonda ja julgustada vägivaldlast teatamist.

---

²⁹ C.L. Fox, R. Hale ja D. Gadd (2014). Domestic abuse prevention education: listening to the views of young people. *Sex Education*, 14(1), lk 28–41.

2. 2013. aasta parimate praktikate konverentsi esialgsed järeldused

Nagu öeldud, tõi selle aasta parimate praktikate konverents kokku poliitikakujundajad, teadlased ja valdkonna töötajad kõigist ELi liikmesriikidest, kes tegutsevad aktiivselt perevägivalda valdkonnas. Eesmärk oli luua võimalus jagada ja levitada kogemusi ja teadmisi ning esitleda häid tavasid perevägivalda ennetamisel.

Esitlusi korraldasid mitmed rahvusvahelised organisatsioonid, nagu Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA), Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut (EIGE), Euroopa linnade turvalisuse foorum (EFUS) ja inimõigusorganisatsioon Amnesty International. Lisaks korraldati neli töörühmade seminari ning esitleti kõiki Euroopa kuriteoennetuse auhinnale esitatud projekte. Kõik seminarid juhatas sisse ja neid juhtis Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaadi kutsutud ekspert.

- Esimene seminar teemal „Taktika ja kohustuslikud esmareageerimise meetmed“, mida juhatas Anne Groenen Belgia ülikooli Thomas More Kempeni kolledžist;
- Teine seminar teemal „Sotsiaalse toetamise mehhanismid ohvritele ja üldine teadlikkuse suurendamine“, mida juhatas João Lazaro Portugali ohvriabi assotsiatsioonist;
- Kolmas seminar teemal „Riskihindamine ja varajase ennetuse programmid“, mida juhatas Chiara Sgarbi Itaaliast Modena ja Reggio Emilia ülikoolist;
- Neljas seminar teemal „Vägivaldne käitumine ja asutustevaheline koostöö“, mida juhatas John Kwaks Euroopa Kriminaalhoolduse Organisatsioonist.

Neli eksperti kutsuti osalema ka konverentsi lõpus viimases järelduste voorus, et nad tutvustaksid oma seisukohti nendel teemadel ja esitlusi heade praktikate kohta, juhiksid tähelepanu mõnedele tulevastele probleemidele ning annaksid ka soovitusi.

Järgmises loetelus antakse lühiülevaade mõnedest esialgsetest järeldustest ja soovitustest, mida eksperdid nimetasid lõppjärelduste voorus ja mis põhinevad nende enda kogemustel ning on vastuseks töörühmade seminaridel esitletud projektidele. Samuti seostuvad need mõningate punktis 1.1 kirjeldatud probleemidega (vt eespool). Järelduste ja soovituste täielik loetelu, mille koostas ja avaldas eesistujariik Leedu, on samuti esitatud I lisas.

- Mitmel korral rõhutati **mitut valdkonda ja mitut asutust hõlmava lähenemisviisi** olulisust. Need ei peaks olema lihtsalt paljad sõnad. Tuleks teha tõelisi pingutusi koostöö nimel ning ka eri sidusrühmade kaasamiseks protsessi.
- See tähendab ka julgust alustada diskussiooni, vaatamata erinevatele seisukohtadele. Eemaldumist **konsensuslikust ja kivistunud lähenemisviisist** peeti edasiliikumise jaoks õigeks teeks.
- Kui koostöö toimub mitme asutuse või talituse vahel, on kasulik, et oleks keegi, kes seda tööd tegelikult koordineeriks. Näiteks tasub edasi uurida **sõltumatu juhtumihalduri** (kes ei oleks seotud politseiga, kohtuga ega hoolekandega) kasutamist, kes koordineeriks ja jälgiks iga juhtumit eraldi.
- Väga soovitatavad oleksid kodanikuühiskonna ja riigiasutuste **partnerlused**, ükskõik mis tasandil.
- Juhiti tähelepanu, et töö peaks olema **ohvrikeskne**. On oluline luua teatud vahendid perevägivalda kordumise ennetamiseks, mis põhineksid näiteks **riskihindamisel**, kuid ülim eesmärk peab olema ohvrite aitamine ja toetamine.

- **Väljaõppe saanud spetsialistidel** peaksid olema korralikud teadmised suhtevägivalla dünaamika ja erinevate profiilide kohta ning nad peaksid suutma olukorda hinnata, kasutades usaldusväärseid riskihindamise vahendeid ning ka oma sisetunnet, ja kaasama nii ohvrit kui ka vägivalla toimepanijat.
- **Üldist teadlikkuse tõstmist** läbi avalikkusele suunatud kampaaniate tunnustatakse olulise tööna perevägivalla ennetamisel ja vägivalla vastu sallimatuse kujundamisel.
- Tuleb teha pingutusi, et tuua päevavalgele vägivald, mis on sageli peitunud pereseinte vahele. Seega võib **arvukam politseile teatamine** olla hea märk, et inimesed otsivad vägivallast väljapääsu. On vaja vaadata pelgalt arvude taha.
- Vägivaldala salliva suhtumise ja käitumise muutmisel võib kasulik olla **varajane ennetus** koolipõhise sekkumise kujul, tegeledes sellega varases eas.
- Soovitatakse töötada nii ELi kui ka riiklikul tasandil ja võtta arvesse nii **kultuurierinevusi kui ka konteksti**. Näiteks ei saa eeldada, et arusaamine soorollidest ja perekonnast ning vägivallast on nii Põhja- kui Lõuna-Euroopas ühesugune.
- Kuna perevägivald ja soopõhine vägivald on probleemid, millega peaaegu iga ELi liikmesriik silmitsi seisab, on äärmiselt oluline **vahetada ideid, teadmisi, tavasid ja uuringuid**.

Tulevased probleemid perevägivalla ennetamisel – teadmiste vahetus Euroopa kuriteoennetuse võrgustikus

Kuigi naistevastase vägivallaga ja perevägivallaga võitlemiseks on tehtud suuri pingutusi, on ees ootamas siiski veel hulk probleeme. Oma 2012. aasta detsembri järeldustes³⁰ tunnistas ELi nõukogu, et ohvriabi teenuste koordineerimisel ja rahastamisel, suunatud ennetusprogrammide alal, erialatöötajate koolitamisel ning andmekogumisel tuleb teha ära palju rohkem, seda nii riiklikul kui ka ELi tasandil. Neid ja samas ka muid püüdlusi on nimetatud mitmetes muudes aruannetes, järeldustes ja soovitusetes, mille on koostanud rahvusvahelised ja ELi organisatsioonid, millest mõningatele on juba osutatud, nagu Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut (EIGE) ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (EESC) (vt eespool).

Nagu eespool nimetatud, kerkib perevägivalla teema korrapäraselt esile ka Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku töös. Küprose ja Iirimaa eesistumise ajal aastatel 2012–2013 korraldati mõned teadmiste vahetamise seminarid, mille käigus paluti liikmetel jagada oma seisukohti seoses suuremate probleemidega, millega nende riigid seisavad silmitsi perevägivalla ennetamise puhul. Lisaks kutsuti neid üles nimetama, milliseid perevägivallale reageerimise teadmisi või tavasid oleks kasulik võtta üle teistest jurisdiktsioonidest.

Seoses suuremate probleemidega tõsteti esile järgmisi ülesandeid.

- Üks oluline osutatud ülesanne oli vajadus **üldiselt muuta kultuuri ja suhtumist** perevägivalda. Vaatamata kõigile tehtud pingutustele, näib siiski, et perevägivalla suhtes ollakse endiselt liiga leebed. Seda ei saa enam pidada eraelu küsimuseks, vaid seda tuleks vaadelda riigi ja ühiskonna kui terviku kohustusena.

³⁰ Vt: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/134081.pdf.

- Üldsuse teadlikkuse suurendamisel tunnistatakse ka **meedia rolli**. Seetõttu on oluline ülesanne seada sisse tihedad sidemed eri meediakanalitega ning korraldada korrapäraselt kampaaniaid.
- See peaks toimuma koos **ohvrite, aga ka tunnistajate ja koguni teo toimepanijate julgustamisega endast märku andma**.
- **Täiustatud andmekogumist ja registreerimist**, millega toetatakse **tõhusamate tegevuskavade** väljatöötamist, peetakse vägagi prioriteetseks, aga ka keeruliseks ülesandeks.
- Vajadus **kehtestada riskihindamise kriteeriumid ja luua automaatne teabesüsteem**, mida politsei ja kohtuasutused saaksid ühiselt kasutada, et tagada ohvrikaitse strateegiate suurim tõhusus.
- Rohkem **investeeringuid esmaennetusse** teadlikkuse suurendamise, koolitamise ja hariduse abil. Samuti tuleb teha rohkem pingutusi **sisserändajatest elanikkonnani jõudmiseks**.
- Rohkem investeerimist töösse **laste** kui perevägivalda **tunnistajatega**, aga ka **vägivalda toimepanijate** ning **resotsialiseerimise programmidega** seotud tegevusse.
- Korduvat ohvriks langemist ilmneb endiselt sageli, nii et peab tegema rohkem pingutusi **perevägivalda juhtumite käsitlemise tõhustamiseks**, nt erialatöötajate pideva koolitamise, eri sekkumisüksuste loomise, selliste juhtumite edaspidiseks jälgimiseks läbipaistva ja tõhusa menetluse kehtestamise teel ning vägivalda toimepanijate või käitumise muutmise programmidesse investeerimise abil.
- **Kodanikuühiskonda, MTÜsid ja muid organisatsioone tuleb rohkem osalema kutsuda**.
- Rohkem tähelepanu tuleb pöörata **eakatevastasele vägivaldale, samasooliste partnerite vahelisele vägivaldale ja naiste vägivaldale meeste vastu**.
- Ning lõpuks – parem **teadmiste ja heade praktikate edasiandmine** ELi riikide sees ja vahel.

Kogu ELi hõlmava võrgustikuna mängib Euroopa kuriteoennetuse võrgustik märkimisväärset rolli teabe, teadmiste ja praktikate vahetamises liikmesriikide vahel. Tänu sellele on liikmesriikidel võimalik üksteiselt õppida ning leida teistsuguseid ja paremaid viise perevägivalda ennetamiseks ja sellega võitlemiseks. Lisaks toimib Euroopa kuriteoennetuse võrgustik platvormina, kus kõigilt liikmetelt saab teabe hankimiseks otse küsida konkreetseid küsimusi.

Lisaks juba teadaoleva teabe jagamisele on samamoodi tähtis selgitada välja, mis (liiki) teave mõnedel või kõigil liikmesriikidel puudub või mida nad vajavad. Seetõttu tõstatati Iirimaa eesistumise ajal küsimus, milliseid perevägivaldale reageerimise teadmisi või tavaid oleks kasulik võtta üle teistest jurisdiktsioonidest. Ilmselt olid mõned vastused tihedalt seotud äsja nimetatud probleemidega, kuid esile kerkis ka mõningaid uusi küsimusi.

- Näited **auga seotud vägivaldaaktide korral kasutatavatest praktikatest**.
- **Ennetustöö** viisid **teatud (haavatavates) rühmades**, nt puuetega inimesed, eakad, lapsed ja noored, vägivaldlatsejad.
- **Riskihindamise** meetodid ja nende mõju kaitse argumentidele.
- **Vahendamise tulemuslikkus** perevägivalda juhtumite puhul.

- **Õigusmeetmed**, nagu tõkend või lähenemiskeeld, ja õiguslikud sammud, mida koolid ning sotsiaal- ja tervishoiuasutused saavad astuda, kui nad kahtlustavad ja/või märkavad perevägivalda juhtumit.

Nagu üks ekspert Vilniuse parimate praktikate konverentsil kokkuvõtvalt ütles:

„Võitlus vägivaldaga on pidev ülesanne, nii ohvritele kui ka järgmisele põlvkonnale. See ei lõpe iial!”

Muud huvipakkuvad (praktilise) teabe ja juhiste allikad

Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut (EIGE) on Euroopa Liidu iseseisev organ, mis asutati eesmärgiga aidata kaasa soolisele võrdõiguslikkusele ning tugevdada selle edendamist, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist kõigis ELi poliitikavaldkondades ning sellest tulenevates riiklikes strateegiates, ning et võidelda soopõhise diskrimineerimisega, aga ka suurendada ELi kodanike teadlikkust soolisest võrdõiguslikkusest. Kõnealuse organi töö perevägivald valdkonnas hõlmab teavet mitmete ressursside, heade praktikate, meetodite ja vahendite kohta ning andmeid isikute kohta, kelle töö on seotud perevägivald ennetamise ja selle vastu võitlemisega. Rohkem teavet vt saidilt <http://eige.europa.eu/content/domestic-violence>.

Rahvusvahelise Kuriteoennetuse Keskuse (International Centre for the Prevention of Crime, ICPC) 2008. aasta „Naiste turvalisusega seotud praktikate ja põhimõtete kogumikku“ on koondatud naiste turvalisuse strateegiaid ja programme kogu maailmast. Kokkuvõtte lugemiseks klõpsake linki [http://www.crime-prevention-intl.org/fileadmin/user_upload/Publications/Women s Safety. A universal concern ANG.pdf](http://www.crime-prevention-intl.org/fileadmin/user_upload/Publications/Women_s_Safety_A_universal_concern_ANG.pdf).

ÜRO uimastite ja kuritegevuse vastu võitlemise büroo (*United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC*) käsiraamatus ja koolitusmaterjalis teemal „Politsei tulemuslik reageerimine naistevastasele vägivaldale“ on antud ülevaade asjakohastest normidest ja standarditest ning pakutakse juhiseid esmareageerijatele, näiteks politseile, kuidas sekkuda naistevastase vägivald aktidesse. (Käsiraamatu allalaadimiseks klõpsake linki [http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook on Effective police responses to violence against women English.pdf](http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_Effective_police_responses_to_violence_against_women_English.pdf) – koolitusmaterjali allalaadimiseks klõpsake linki [http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Training Curriculum on Effective Police Responses to Violence against Women.pdf](http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Training_Curriculum_on_Effective_Police_Responses_to_Violence_against_Women.pdf)).

Vägivald vastu võitlevate naisorganisatsioonide võrgustikku (*Women Against Violence Europe, WAVE*) kuuluvate riikide igal aastal avaldatavates aruannetes esitatakse üksikasjalik teave naiste tugiteenuste ja kvaliteedistandardite kohta kogu Euroopas. Lisateave vt saidilt <http://www.wave-network.org/country-info>.

Maailma Terviseorganisatsiooni vägivaldaennetuse teabematerjalides antakse teavet selle kohta, mis toimib inimestevahelise (sealhulgas naiste- ja tüdrukutevastase) vägivald ja enese vastu suunatud vägivald ennetamisel. Teabematerjalide eesmärk on anda selgeid suuniseid, kuidas rahastajad, poliitikakujundajad ja programmide elluvijad saavad tõhustada vägivald ennetamise pingutuste mõju. Lisateabe saamiseks ja teabematerjalide allalaadimiseks klõpsake linki http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/4th_milestones_meeting/publications/en/index.html.

I lisa – Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku 2013. aasta parimate praktikate konverentsi järeldused³¹

2013. aasta Euroopa kuriteoennetuse auhinna ja parimate praktikate konverentsi teema oli „Perevägivalda ennetamine“.

Perevägivalda saab määratleda kui mis tahes ähvardava käitumise, vägivalda või väärkohtlemise (psühholoogilise, füüsilise, seksuaalse, rahalise või emotsionaalse) juhtumit isikute vahel, kes on või on olnud intiimpartnerid või pereliikmed, olenemata soost või seksuaalsusest. Perevägivalda võib kogeda igaüks ja see võib esineda mis tahes liiki suhetes, olenemata vanusest, soost, rassist, seksuaalsusest, jõukusest ja geograafilisest asukohast.

Teema jagati viieks alateemaks, mida parimate praktikate konverentsi jooksul uuriti erinevalt – teadmiste jagamise arutelude käigus, küsimustike täitmisega või töörühmade seminaridel:

- esmareageerimise taktikad ja kohustuslikud meetmed;
- vägivaldaohvrite sotsiaalse toetamise mehhanismid;
- lepitamine perevägivalda puhul;
- vägivaldse käitumise muutmise programmid ja nende mõju karistuse määramisel;
- riskihindamine ja selle mõju kaitse põhjendamisel.

Need järeldused ja soovitused põhinevad Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku teadmistevahetuse arutelude kokkuvõtetel (arutelud toimusid 12. septembril 2013 Vilniuses, 21. mail 2013 Dublinis ja 19. septembril 2012 Larnacas), 11 liikmesriigi vastustel küsimustikele, mida eesistujariik Leedu kasutas enne Vilniuse teadmiste vahetuse arutelusid, ning 2013. aasta parimate praktikate konverentsi arutelude järeldustel, Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku töövahendite komplekti nr 4 „Võitlus perevägivalda vastu ELis – põhimõtted ja tavad“ lühikokkuvõttel ning ka 2013. aasta parimate praktikate konverentsi peamistel sõnavõttudel.

Järeldused

Üldised järeldused

- Konverentsi käigus rõhutati mitmel korral mitut valdkonda ja mitut asutust hõlmava lähenemisviisi olulisust. Õigeks teeks edasiliikumisel peeti eemaldumist konsensuslikust ja kivistunud lähenemisviisist. See tähendab ka julgust alustada diskussiooni erinevate seisukohtade puhul.
- Ohvri turvalisus on perevägivalda ennetuses kõige olulisem. Kõik võetud meetmed ja rakendatud vahendid koonduvad selleks ülimaks eesmärgiks.
- Ilma pideva perevägivaldalaalse koolitusest on raske hoida kõigi perevägivaldaga tegelevate inimeste professionaalsust kõrgel tasemel.

---

³¹ Avaldanud eesistujamaa Leedu.

- Üldist teadlikkuse suurendamist avalikkusele suunatud kampaaniate abil tunnustatakse kui olulist tööd perevägivalda ennetamisel ja vägivalda vastu sallimatuse kujundamisel.
- Konkreetsed meetmed võivad viia politseistatistika suurenemiseni, praegusel juhul võivad suuremad arvud aga osutada tehtud töö mõjule. Arvukam politseile teatamine võib olla märk, et inimesed otsivad vägivaldast väljapääsu.
- Vägivaldada salliva suhtumise ja käitumise muutmisel võib kasulik olla varajane ennetus koolipõhise sekkumise kujul, tegeledes sellega varases eas.
- Perevägivald ja soopõhine vägivald on teemad, millega seisavad silmitsi peaaegu kõik ELi liikmesriigid, võetud meetmed ja kasutatud vahendid võivad aga liikmesriigiti erineda, olenevalt erinevast kontekstist ja ühiskonnast.
- Soolisest vägivaldast rääkides tuleb arvesse võtta kultuuriaspekti. Tuleb mõista, et arusaamised perest ja partneritevahelistest suhetest võivad ELis erinevad olla.

Esmareageerimise taktikad ja kohustuslikud meetmed

- Esimene reaktsioon enamikus liikmesriikides hõlmab vägivalda lõpetamist politsei sekkumisega, ohvrile esmase abi andmist, vägivallatseja vastu meetmete võtmist, asjaolude dokumenteerimist, tõendite kogumist, sotsiaaltalituste, tervishoiuasutuste ja MTÜde teavitamist ja nendega koostöö tegemist ning ohvri teavitamist abi saamise võimalustest.
- Küsimus, kas on vaja spetsiaalseid perevägivaldalaalaseid õigusakte, oleneb õigustraditsioonidest. Enamikus liikmesriikides ei ole spetsiaalseid õigusakte, milles käsitletak konkreetselt esmareageerimismeetmeid perevägivalda juhtumite korral. Perevägivalda esmareageerimismeetmete kirjeldused sisalduvad peamiselt politseid käsitlevates õigusaktides ja karistusseadustikus.
- Mõnedes riikides on politseiametnikel sisemenetlused või spetsiaalsed juhised, kuidas selliste juhtumite puhul käituda.
- Enamiku liikmesriikide politseiüksustes ei ole perevägivalda spetsialiste. Mõnikord on olemas spetsiaalsed ametnikud, kes tegelevad perevägivalda juhtumitega, aga tavaliselt tegelevad nad ka muude avaliku korraga seotud juhtumitega.
- Tehnilisi vahendeid (nt jalavõrusid) kasutavad perevägivalda juhtudel üksnes vähesed liikmesriigid ja sedagi juhtudel, kui oht ohvrile on tõesti suur.
- Perevägivalda kogunud peredega töötamisel on üks olulisimaid taktikalisi küsimusi töötada välja vahendid teisese ohvriks langemise vältimiseks.
- Ajutised tõkendid/lähenediskeelud kui peamised teisese ohvriks langemise ennetamise vahendid kuuluvad sageli kohtute pädevusse. Mõnedes liikmesriikides antakse politseiametnikele eriseadustega võimalus pakkuda ohvritele otseselt sellist kaitset, reageerides viivitamata perevägivaldajuhtumile ning säästes seega aega ja tagades ohvri turvalisuse.

Vägivallaohvrite sotsiaalse toetamise mehhanismid

- Perevägivald on horisontaalne küsimus, mis nõuab lõimitud lähenemist. Kõigi meetmete tulemuslikuks rakendamiseks on otsustav institutsioonilisel koordineerimisel põhinev kõigi partnerite koostöö.
- Õiguskaitse- ja sotsiaalasutuste koostööd eristatakse peamiselt kahel viisil: esimene on ÜLALT ALLA mudel, mis põhineb riiklikul kaval ja milles valitsusasutused annavad vastutuse valdkonna töötajatele. Seda saab rakendada ametlikult või mitteametlikult. Teine on ALT ÜLES mudel, mis on detsentraliseeritud ja mis tähendab, et algatused tulevad MTÜdelt, politseilt, prokuröridelt; peamiselt sotsiaalse toetuse pakkujate kaudu.
- Perevägivalla ohvritele pärast intsidenti antav toetus hõlmab alati mitut valdkonda hõlmavat lähenemist, aga seda pakuvad/koordineerivad peamiselt MTÜd: spetsiaalsed abikeskused, ohvriabi teenuste osutajad, sekkumiskeskused või valitsusasutused ja riigi rahastatud või kaasrahastatud kodanikuühiskonna organisatsioonid.
- Mitme asutuse koostöö õiguskaitse-, ohvriabi pakkuvate sotsiaalse toetuse asutuste ja muude sotsiaalpartnerite vahel on enamikus liikmesriikides sätestatud õigusaktidega. Mõned liikmesriigid on võtnud teenuste kvaliteedi toetamiseks kasutusele kvaliteedijuhtimissüsteemid.
- Mitte kõigis liikmesriikides ei ole perevägivalla ennetuse riiklikku koordineerijat; sageli on neil mitu asutust, mille vahel ülesanded jagunevad, aga mõnes liikmesriigis on kohtueelsete perevägivalla juhtumite jaoks olemas koguni piirkondlikud/kohalikud koordineerijad.
- Ohvriabi tugevuse moodustavad vabatahtlikud, kelle panus toetusahela edukusse on väga suur.
- Põhjused, miks osa inimesi ei teata kuriteost, on teada ja need on olnud tähelepanu all ulatuslikes (teadus)uuringutes. Põhjuseid on mitmeid – ei olda teadlik sellise teo ebaseaduslikkusest, teo eitamine, ootused uurimise edukuse suhtes ei ole eriti kõrged, kartus paljastada oma era- või intiimelu teatud jooni, häbi, süütunne, hirm kättemaksu ees, usaldamatus õigus- ja toetussüsteemide suhtes.
- Teadlikkuse suurendamine on pidev ülesanne, nagu ka perevägivalla ohvrite toetuse koordineerimine.

Lepitamine perevägivalla puhul

- Vahendamise uudest praktilisest rakendamisest on nähtunud, et selle kasutamine perevägivalla juhtumite puhul on võimalik ja et sellest on abi, aga konkreetset vägivallaolukorda ja selle tagajärgi ning ka ohvri ootusi on vaja hoolikalt hinnata.
- Saab järeldada, et lepitamine on perevägivalla juhtumite puhul edukas enamasti siis, kui vägivald on psühholoogiline või majanduslik, kui ohver ei kannata tõsisema kehalise vägivalla all.

- Enamikul juhtudel ei ole lepitamine perevägivalda puhul suunatud lepitamisele, vaid pigem asjakohasele mõistlikule lahendusele mõlema konfliktiosalise jaoks.
- Lepitamine on perevägivalda sagedasemate vormide puhul kättesaadav vaid mõnes liikmesriigis. Kohus saab neid määrata kohtueelse uurimise ajal, kohtuprotsessi ajal või isegi karistuse ajal.
- Enamikus liikmesriikides on lepitamine osa vägivalda toimepanijate programmist või ohvriabi teenustest.
- Üldiselt ei mõjuta lepitamisetapp karistust. Juhtudel, kui lepitamisel on mõju kohtuprotsessile, määratakse see alternatiivina kriminaalmenetlusele ja see viib kriminaalmenetluse lõpetamiseni või võib mõjutada karistust, olenevalt konkreetsele juhtumile antavast hinnangust.
- Kohtueelsel või kohtuprotsessi ajal korraldavad lepitamist kohtud. MTÜd töötavad subsideeritud projektidega, mida koordineerivad spetsiaalsed talitused. Mõnedes liikmesriikides antakse akrediteeritud vahendajatele või kriminaalhooldus- ja vahendustalituse töötajatele volitused pakkuda vägivaldaohvritele ja nende peredele vahendamist.

Vägivaldse käitumise muutmise programmid ja nende mõju karistuse määramisel

- Vägivalda toimepanija käitumise muutmise programmid võivad mängida olulist rolli perevägivalda kordumise ennetamisel. Seega peaksid need olema mitut valdkonda hõlmava lähenemise osa.
- Vägivaldse käitumise muutmise programmide kohaldamisala ja pädevus on liikmesriigiti erinevad, sageli lähtutakse töös rahvusvaheliste partnerite headest praktikatest.
- Vägivalda toimepanijate käitumise parandamise programmi abil sekkumine on palju tulemuslikum, kui ennetustöösse kaasatakse nii toimepanija kui ka ohver (ohvrid) ning vägivalda tunnistajaks olnud perekonnaliikmed.
- Meeste kriisikeskused aitavad meestel tulla toime oma psühholoogiliste, emotsionaalsete ja sotsiaalsete probleemidega, toetades perevägivalda ennetamist peredes.
- Vägivaldse käitumise parandamine ei ole tähtis mitte üksnes juhtudel, kui vägivaldne isik jätkab perega koos elamist, vaid ka juhtudel, kui suhe puruneb. Seega peaks vägivaldne isik saama abi oma käitumise parandamiseks suhetes ning õppima oma probleemidega tõhusamalt tegelema – vägivaldeta viisil.

Riskihindamine ja selle mõju kaitse põhjendamisel

- Konverentsi ajal rõhutati, et huvi riskihindamise vastu on üsna uus asi. Seda on arendatud alles viimasel 25 aastal. See uurimisvaldkond on väga oluline ohvrite kaitsmisel ning püüdlustes piirata ohtlikku ja kahjulikku käitumist.
- Perevägivalda kuriteoennetusprogrammide kasutuselevõtmisel ei ole alati hinnatud vägivalda või mõnede selle etappide riskitegureid.

- Juhtumid mis tahes riski üksikasjalik hinnang on vajalik selleks, et kaitsta ohvrit, määrata kindlaks politsei ja õigusliku reageeringu jõulisus, koostada juhtimiskava ning selgitada välja, kuidas on vaja käituda.
- Tavajuhul hõlmab riskihindamine kolme etappi: i) teabe kogumine ja seire – suure riskiga juhtumite kindlaksmääramine, pidades silmas piiratud ressursse; ii) erinevate riskide hindamine ja kodeerimine ning iii) riskijuhtimisstrateegiade kindlaksmääramine, st juhtimiskavade koostamine ja sekkumiste kavandamine.
- Riskihindamise peamised lähenemisviisid on järgmised: kliiniline meetod (põhineb hindaja kogemustel ja kvalifikatsioonidel ning teabe idiograafilisel juhtumipõhisel valikul), aktuaarne meetod (teavet hinnatakse ja kombineeritakse, kasutades fikseeritud ja sõnaselgeid reegleid, selgeid teabe ja statistiliselt oluliste rühmade valimise kriteeriume) ning struktureeritud professionaalne arvamus (lähenemisviiside kombinatsioon, teabe valimine isiksuse ja asjaolude kohta, teoreetilised teadmised ja omapoolne tõlgendus ning lühiarutus riskihindamise kasulikkuse kohta praktikas).
- Vägivallariskile lähenemine on kompleksne tegevus, mis hõlmab paljusid oskusi ja pädevusi, mille vajadus võib erinevatel konkreetsetel juhtudel olla erisugune.
- Viimaks tuleks meenutada, et ei ole olemas riskivaba riskihindamist. Inimkäitumist on võimatu täielikult ette arvata. Vägivaldse/ohtrliku käitumise keerulise maailma mõistmiseks on parim toetuda tervele mõistusele ja teoreetilistele arusaamadele.

Soovitused perevägivalla ennetamiseks

Üldised soovitused

- Sotsiaalpartneritel tuleks teha tõelisi pingutusi koostööks ning ka erinevate sidusrühmade kaasamiseks protsessi. Oluline on asutustevaheline suhtlemine. Väga soovitatavad oleksid kodanikuühiskonna ja riigiasutuste partnerlused, ükskõik mis tasandil.
- Sidusrühmade töö peaks olema ohvrikeskne. On oluline luua teatud vahendid – mis põhineksid näiteks riskihindamisel – perevägivalla kordumise ennetamiseks, aga olulisel kohal peab olema ohvrite abistamine ja toetamine.
- Vastava väljaõppega spetsialistidel, kes töötavad perevägivalla juhtumitega, peavad olema asjakohased teadmised suhtevägivalla dünaamikast ja erinevatest profiilidest. Nad peaksid suutma anda olukorrale hinnangu usaldusväärsete riskihindamise vahendite, aga ka oma sisetunde abil ning kaasates nii ohvrit kui ka toimepanijat.
- Politseiametnike, kohtunike, prokuröride, kohtuekspertide ning sotsiaal- või meditsiinitöötajate ühiskoolitused võivad aidata kujundada ühesugust seisukohta ja ühist strateegiat perevägivallale reageerimiseks.
- Samuti soovitatakse, et oleks üks isik, kes koordineeriks mitme asutuse või talituse koostööd. Näiteks tasub edasi uurida sõltumatu juhtumihalduri kasutamist (kes ei oleks seotud politseiga, kohtuga või hoolekandega), kes koordineeriks ja

jälgiks iga juhtumit eraldi. Samuti on soovitatav luua riigiülene mitut valdkonda esindav töörühm/komitee/komisjon, mis hõlmaks MTÜsid.

- Teadlikkuse suurendamise kampaaniaid tuleks korraldada paralleelselt muu ennetustegevusega. Neid tunnustatakse kui üht parimat viisi ohvrini jõudmiseks; samuti võivad need viia sagedama perevägivallast teatamiseni.
- Tuleb teha pingutusi, et tuua päevavalgele vägivald, mis on sageli peitunud pereseinte vahele. On vaja vaadata pelgalt arvude taha.
- Varajase ennetamise programmid, mis võivad muuta noorte inimeste käitumist ja nende suhtumist perevägivalda, peaksid olema osa varajase kuriteoennetuse paketist, mida peamised sidusrühmad koolides kasutavad.
- Mitmesuguste heade praktikate kasutuselevõtmiseks on äärmiselt oluline, et liikmesriigid vahetaksid omavahel ideid, teadmisi, tavaid ja uuringuid.
- Soovitatakse töötada nii ELi kui ka riiklikul tasandil ning võtta arvesse kultuurierinevusi ja konteksti. Näiteks ei saa eeldada, et arusaamine soorollidest ja perekonnast ning vägivallast on Põhja- ja Lõuna-Euroopas ühesugune. Seega tuleks selle küsimusega rahvusvaheliselt tegeldes töötada alati vastavuses konkreetse kontekstiga.
- Varajane sekkumine võib vähendada nii tervishoiu, sotsiaalpoliitika kui ka pädeva tööjõuga seotud võimalikke tulevasi kulusid ning see võib avaldada kogukonnale pikaajalist soodsat mõju.

Esmareageerimise taktikad ja kohustuslikud meetmed

- Kuigi eelistatav oleks kehtestada konkreetselt perevägivallaga võitlemisele suunatud õigusaktid, saab eri seadustes ja muudes reguleerivates õigusaktides näha ette selged taktikad ja eesmärgipärase meetmete kirjeldused; varajase reageerimise protsessi saab kaasata ka MTÜd, sotsiaaltalitused ja eriõppe saanud spetsialistid.
- Reageerimise võivad kvaliteetsemaks muuta spetsiaalsed perevägivallaga tegelevad politseimeeskonnad. Igas politseijaoskonnas on soovitatav määrata perevägivalla juhtumite jaoks vähemalt üks koordineeriv ametnik. See ametnik peaks tegema koostööd MTÜde ja ohvritega ning kontrollima, kas vägivalla toimepanija täidab talle pandud kohustusi.
- Muude taktikaliste elementide seas tuleks esikohale tõsta teisese ohvriks langemise vältimine. Sellesse protsessi ei peaks kaasama mitte üksnes politseid, vaid ka MTÜd ja sotsiaaltalitused, võttes seega arvesse ka perevägivalla probleemi laiemat sotsiaalset aspekti. Üldiselt vajab tulemuslik lähenemisviis üksikasjalikke ja struktureeritud suuniseid.
- Väga soovitatav on mõnede ELi riikide võetud lähenemisviis, kus politsei saab anda välja tõkendeid. Sellega tagatakse kiirem reageerimine perevägivalla juhtumitele ning ohvri parem turvalisus.

Vägivallaohvrite sotsiaalse toetamise mehhanismid

- Näib, et peaaegu kõigi kuriteoennetuse meetmete puhul on hea vahend mitut valdkonda hõlmav lähenemine. Kui ülesandeks on kaitsta inimelu, on oluline tugevdada tulemuslikke lähenemisviise. Täpse mudeli kasutuselevõtmisel tuleb arvestada riigi kultuurilisi, sotsiaalseid ja õiguslikke asjaolusid.
- Selles konkreetsetes perevägivalla ennetamise valdkonnas näivad peamised sidusrühmad olevat ohvriabi alal töötavad MTÜd. Nende pingutusi peaks toetama valitsus ja ühiskond. Hästi korraldatud ja tugevad riikliku võrgustiku ohvriabiteenused võivad aidata saavutada ühtsust ja parema kvaliteediga toetust.
- Ohvriabi kvaliteedi tagamiseks ja parandamiseks tuleks võtta kasutusele kvaliteedijuhtimissüsteem ja määrata perevägivalla ennetamise riiklik koordinaator.
- Vabatahtlike tööd tuleks ühiskonnas motiveerida ja edendada. Politsei või MTÜde tasuta ohvriabitelefoni võib aidata kaasa sagedasemale perevägivalla juhtumitest teatamisele ning hoida ära vägivalla toimepanijate naasmise.
- Seistes silmitsi ohvrite vastumeelsusega vägivallast teatada, peavad kuriteospetsialistid teavet paremini edastama. Näiteks tuleks selgitada kuriteost teatamise olulisust, lükates ümber vaikimist pooldavaid argumente ning eelkõige tagades ohvritele nende õiguse saada teavet.
- Oluline on murda tabud, suurendada teadlikkust perevägivallast, rääkida probleemist ja väljendada võimalikult kujukalt, millised on vägivaldse väärkohtlemise ohvriks olemise tagajärjed. Samuti tuleks teha jätkuvaid pingutusi, et kaasata protsessi poliitikakujundajad.
- Ohvriabi sekkumise mudel peaks olema keskendunud ohvrile kui KLIENDILE, arvestades tema vajadusi, otsuseid ja arvamusi.
- Sekkumismudel peaks juhinduma ka võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõttest ning mittediskrimineerimise põhimõttest soo, rassi või rahvuse, usu, seksuaalse sättumuse, vanuse, majandusliku olukorra, haridustaseme, ideoloogia või muu alusel.
- Sekkumine perevägivalla ohvrite toetamiseks peaks toimuma võimalikult varakult ning ideaaljuhul alati otseses koostöös kõigi asjaomaste osalistega – politseijõudude, kohtute ja muude organisatsioonidega. See on vajalik, et ennetada olukorra eskaleerumist, vähendada ohvriks langemise mõju ning vältida teisest ohvriks langemist, mida perevägivalla ohvrid sageli kogevad.

Lepitamine perevägivalla puhul

- Otsus, kas lõimida lepitamine igas liikmesriigis perevägivalla ennetamisse või mitte, peaks põhinema õiguslikel asjaoludel. Lisaks on vajalik rõhutada, et lepitamine kuulub kindlate asutuste teostatava tegevuse hulka.
- Oleks soovitatav viia vägivalla toimepanija käitumise korrigeerimine kooskõlla karistuse määraga, kui õigussüsteem võimaldab sellist kohandamist.

- Kuigi lepitamine aitab kaasa uuele vägivaldsete suhete kultuurile, tuleks vahendamise vajadust hinnata iga perevägivaldaja juhtumil eraldi.
- On soovitatav, et perevägivaldaja juhtumeid vahendaksid vastava eriväljaõppe saanud vahendajad, kellel on vähemalt mõned aastad kogemust.
- Rõhutada tuleks ohvrite nõusolekut vahendamises osaleda ning ka õigust protsessist mis tahes hetkel loobuda.

Vägivaldse käitumise muutmise programmid ja nende mõju karistuse määramisel

- Tulemuslik sekkumine perevägivaldaja puhul nõuab ka kogu mitut valdkonda hõlmava süsteemi kaasamist (st kõik hoolekandes, õigusemõistmise alal ja omavalitsuse/kogukonna piirkonnas töötavad talitused); samuti nõuab see asutustevahelist ja koguni rahvusvahelist koostööd ning spetsialistide kiiret reageerimist.
- Enne kui vägivaldaja toimepanija alustab käitumise muutmise programmi, on soovitatav teha olukorra riskihindamine. Sekkumine peaks põhinema olukorra heal diagnoosimisel; perevägivaldaja juhtumite puhul sobivad riskihindamise vahendid hõlmavad ohvri vaatenurka, retsidiivismi võimaluse hinnangut, vahetu ja pikaajalise riski ning perevägivaldaja äärmuslike tõsiste vormide riski hinnangut.
- Võimaluse korral peaks põhiprogrammiga kõrvuti toimuma jälgimisprogramm, mis hõlmaks toimepanija abikaasat ja pereliikmeid.
- Juhtudel kui paar otsustab kooselu jätkata, on oluline pakkuda toetust mõlemale abikaasale.
- Vägivaldaja toimepanija peaks õppima riskimärke ära tundma, saama aru vägivaldaja põhjusest ning oma rollist suhtes ja selle dünaamikas, võtma vastutust (vägivaldse) käitumise eest, õppima uusi strateegiaid, hakkama praktikas kasutama turvaliseks suhteks vajalikke oskusi, olema valmis ja motiveeritud teraapiat jätkama (kui see on näidustatud).

Riskihindamine ja selle mõju kaitse põhjendamisel

- Kriisilukordade ennetamise ja juhtimise aluseks on ohvriks langemise riskitegurite kindlakstegemine. Välja tuleb selgitada vägivaldaja minimeerimisele või ennetamisele suunatud kasulikud taktikad ja neid empiirilistes andmetes läbivalt kasutada.
- Välja tuleks töötada tõhusad ennustus- ja ennetusmeetodid, mida saaks kohaldada paljude juhtumite suhtes.
- Tulevaste võimalike vägivallariskide vähendamiseks võib olla kasulik töö hariduse/suhtumise alal ning teadlikkuse suurendamine noorte inimeste (laste ja noorte täiskasvanute) seas.
- Erialatöötajatele, kes peavad tegelema vägivallajuhtumitega, tuleks töötada välja spetsiaalsed riskide hindamise alased koolitusprogrammid, et pakkuda neile korrektset teavet ning konkreetseid operatiivseid vahendeid.

Kontaktandmed:

Euroopa kuriteoennetuse võrgustiku sekretariaat

Telefon: +32 2 557 33 30

Faks: +32 2 557 35 23

E-post: eucpn@ibz.eu

Veebileht : www.eucpn.org

[D.P : Philip Willekens – Boulevard de de Waterloo 76 – 1000 Brüssel]

Veiligheid en Preventie
Sécurité et Prévention

